

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

F. G. JACOBS

της 4ης Μαΐου 2005¹

1. Στην παρούσα υπόθεση, το Tribunale di Bolzano (περιφερειακό δικαστήριο του Bolzano), Ιταλία, υπέβαλε στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα σχετικά με το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71².

2. Το Δικαστήριο έχει ήδη εξετάσει παρόμοιο ερώτημα στην υπόθεση Stinco και Panfilo³. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται κυρίως να διευκρινίσει την απόφασή του στην υπόθεση εκείνη.

Η κοινοτική νομοθεσία

3. Το άρθρο 46 του κανονισμού 1408/71 θέτει τις προϋποθέσεις για την εκκαθάριση

παροχών γήρατος και θανάτου όταν μισθωτός εργαζόμενος έχει υπαχθεί στη νομοθεσία δύο ή περισσότερων κρατών μελών. Το προβλεπόμενο στο άρθρο 46, παράγραφος 2, σύστημα σκοπεί στην αντιμετώπιση καταστάσεων κατά τις οποίες η νομοθεσία κάποιου κράτους μέλους δεν χορηγεί παροχές, εν όλω ή εν μέρει, σε έναν τέτοιο μισθωτό εργαζόμενο, διότι δεν έχουν συμπληρωθεί επαρκείς περίοδοι ασφαλίσεως ή κατοικίας στο κράτος αυτό, παρά το γεγονός ότι έχουν πραγματοποιηθεί άλλες περίοδοι ασφαλίσεως σε διαφορετικό κράτος μέλος. Το άρθρο 46, παράγραφος 2, προβλέπει τα εξής:

«α) ο αρμόδιος φορέας υπολογίζει το θεωρητικό ποσό της παροχής την οποία θα μπορούσε να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, εάν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως ή/και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες των κρατών μελών στις οποίες είχε υπαχθεί ο εργαζόμενος (μισθωτός ή μη μισθωτός) είχαν πραγματοποιηθεί στο εν λόγω κράτος μέλος και υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζεται κατά την ημερομηνία της εκκαθάρισεως της παροχής. Αν, κατά τη νομοθεσία αυτή, το ποσό της παροχής είναι ανεξάρτητο από τη διάρκεια των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν, το ποσό αυτό λαμβάνεται ως το θεωρητικό ποσό που αναφέρεται στο παρόν στοιχείο»

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73). Το εφαρμοστέο κατά τον κρίσιμο χρόνο κείμενο του κανονισμού ευρίσκεται στο τμήμα I του παραρτήματος Α του κανονισμού (ΕΚ) 118/97 της 2ας Δεκεμβρίου 1996 για τροποποίηση και ενημέρωση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1).

3 — Απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 1998, C-132/96, Antonio Stinco και Ciro Panfilo κατά Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS) (Συλλογή 1998, σ. I-5225).

β) ο αρμόδιος φορέας προσδιορίζει κατόπιν το πραγματικό ποσό της παροχής, βάσει του θεωρητικού ποσού που αναφέρεται στο προηγούμενο εδάφιο, κατ' αναλογία της διάρκειας των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν πριν από την επέλευση του κινδύνου, υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει, εν σχέσει προς τη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν πριν από την επέλευση του κινδύνου υπό τις νομοθεσίες όλων των κρατών μελών στις οποίες έχει υπαχθεί ο ενδιαφερόμενος.»

Η απόφαση *Stinco* και *Panfilo*

5. Το ιταλικό δίκαιο⁴ προβλέπει μία κατώτατη σύνταξη. Όταν η συνολική καταβλητέα σύνταξη (συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε συντάξεως καταβάλλεται από άλλο κράτος μέλος) είναι κατώτερη από το όριο αυτό, χορηγείται συμπλήρωμα προς κάλυψη της διαφοράς.

6. Στην υπόθεση *Stinco* οι προσφεύγοντες είχαν υποβάλει αίτηση συντάξεως γήρατος στο *Istituto nazionale della previdenza sociale* (το ιταλικό ίδρυμα κοινωνικής ασφαλίσεως, *INPS*). Καθένας από τους προσφεύγοντες edικαιούτο επίσης, από το ίδιο χρονικό σημείο, συντάξεως γήρατος από άλλο κράτος μέλος. Το *INPS* χορήγησε συντάξεις *pro rata* σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, οι οποίες υπολογίστηκαν με βάση τις υποθετικές συντάξεις (ή «θεωρητικά ποσά») τα οποία θα ελάμβαναν οι προσφεύγοντες αν είχαν εργαστεί στην Ιταλία καθ' όλη τη σταδιοδρομία τους. Προκύπτει ότι το ύψος της υποθετικής συντάξεως που ελήφθη ως βάση του υπολογισμού ήταν τέτοιο ώστε, αν οι προσφεύγοντες edικαιούντο όντως ισόποσης ιταλικής σύνταξης, η σύνταξη αυτή θα προσαυξανόταν με το προβλεπόμενο από τον ιταλικό νόμο συμπλήρωμα, ώστε να φτάσει στο ύψος της κατώτατης προβλεπόμενης από τον νόμο σύνταξης.

7. Και οι δύο προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι η υποθετική σύνταξη που χρησίμευσε ως

4. Επομένως, πρόσωπο το οποίο έχει εργασθεί στο κράτος μέλος Α επί 10 χρόνια και στο κράτος μέλος Β επί 20 χρόνια, έστω και αν βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους Α δεν θα edικαιούτο συντάξεως για περίοδο ασφαλίσεως 10 ετών (παραδείγματος χάρη, διότι το κράτος αυτό αξιώνει από τους αιτούντες να έχουν εργασθεί εκεί επί 15 έτη), δυνάμει του άρθρου 46, παράγραφος 2, δικαιούται στο κράτος μέλος Α του ενός τρίτου της παροχής που θα μπορούσε να αξιώσει αν είχε εργασθεί εκεί επί 30 έτη. Το πρώτο στάδιο της ανωτέρω περιγραφείσας διαδικασίας (ήτοι ο υπολογισμός του θεωρητικού ποσού δυνάμει του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α') αποκαλείται συνυπολογισμός και το δεύτερο στάδιο (ήτοι ο υπολογισμός της *pro rata* παροχής δυνάμει του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο β') αναλογικός επιμερισμός.

4 — Βλ. σημεία 8 έως 11 των προτάσεών μου, και σκέψη 7 της αποφάσεως επί της υποθέσεως *Stinco*.

σημείο εκκίνησης για τον υπολογισμό των *pro rata* συντάξεών τους θα έπρεπε να συμπεριελάμβανε το συμπλήρωμα και συνεπώς να ήταν ίση με το ελάχιστο προβλεπόμενο από τον νόμο όριο. Στο Δικαστήριο υποβλήθηκε το ερώτημα, αν, προκειμένου να προσδιορίσει το ύψος της ιταλικής σύνταξης *pro rata*, το INPS όφειλε να λάβει ως μόνη βάση υπολογισμού τη λεγόμενη υποθετική ή θεωρητική σύνταξη ή τη λεγόμενη υποθετική ή θεωρητική σύνταξη συμπληρωμένη μέχρι το κατώτατο όριο, όπου αυτό ήταν αναγκαίο. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 υποχρεώνει τον αρμόδιο φορέα, κατά τον προσδιορισμό του θεωρητικού ποσού της σύνταξης που χρησιμοποιεί ως βάση υπολογισμού της *pro rata* συντάξεως, να συνυπολογίζει ένα συμπλήρωμα που απαιτείται για να φτάσει η καταβλητέα σύνταξη το προβλεπόμενο από την εθνική νομοθεσία κατώτατο όριο.

Τα πραγματικά περιστατικά και η διαδικασία ενώπιον των εθνικών αρχών

8. Η U. Koschitzki, προσφεύγουσα στην κύρια δίκη, είναι δικαιούχος συντάξεως γήρατος από τον Οκτώβριο του 1996. Συμπλήρωσε 262 εβδομάδες εισφορών στην Ιταλία και 533 εβδομάδες σε άλλο κράτος μέλος, δηλαδή συνολικά 795 εβδομάδες εισφορών.

9. Το θεωρητικό ποσό της συντάξεως επί της οποίας θα είχε δικαίωμα η U. Koschitzki αν είχε εργαστεί στην Ιταλία καθ' όλη τη σταδιοδρομία της ήταν, όπως στην υπόθεση *Stinco*, κατώτερο από την κατώτατη ιταλική σύνταξη. Ωστόσο, φαίνεται ότι περαιτέρω

προϋπόθεση του δικαιώματος συμπληρώσεως μέχρι του κατώτατου ορίου, η οποία δεν αποτελούσε άμεσα αντικείμενο της διαφοράς στην υπόθεση *Stinco*, είναι να μην υπερβαίνει το οικογενειακό εισόδημα του αιτούντος το ανώτατο όριο που θέτει η ιταλική νομοθεσία⁵. Τον Οκτώβριο του 1996 η U. Koschitzki διέθετε οικογενειακό εισόδημα (συμπεριλαμβανομένου του εισοδήματος του συζύγου της) που υπερέβαινε το όριο αυτό.

10. Η U. Koschitzki ισχυρίστηκε ότι, σύμφωνα με την απόφαση επί της υποθέσεως *Stinco*, η ιταλική σύνταξη *pro rata* θα έπρεπε να υπολογιστεί με βάση την υποθετική σύνταξη, συμπληρωμένη μέχρι το προβλεπόμενο από τον νόμο ελάχιστο όριο.

11. Το INPS υποστήριξε ότι, εφόσον το οικογενειακό εισόδημα της U. Koschitzki υπερέβαινε το ανώτατο όριο εισοδήματος, η υποθετική σύνταξη δεν θα έπρεπε να συμπληρωθεί για να εξισωθεί με το κατώτατο προβλεπόμενο από τον νόμο όριο για τους σκοπούς του υπολογισμού βάσει του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α'.

12. Η U. Koschitzki προσέφυγε στο *Tribunale di Bolzano*, το οποίο κρίνει ότι το κατά γράμμα περιεχόμενο της αποφάσεως επί της υποθέσεως *Stinco* φαίνεται να δικαιώνει την προτεινόμενη από την προσφεύγουσα μέθοδο υπολογισμού: η βάση υπολογισμού

5 — Άρθρο 6 του νόμου 668/83, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 4 του νομοθετικού διατάγματος 503/92.

για την ιταλική *pro rata* σύνταξη έγκειται στη συμπληρωμένη υποθετική σύνταξη. Εντούτοις, παρατηρεί επίσης ότι με την απόφαση αυτή φαίνεται ότι δεν διευκρινίστηκε αν το συμπλήρωμα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ακόμα και στην περίπτωση που το οικογενειακό εισόδημα υπερβαίνει το προσδιοριζόμενο με την ιταλική νομοθεσία ανώτατο όριο. Το Tribunale di Bolzano ανέστειλε συνεπώς τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, ερωτώντας κατ' ουσίαν αν το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η βάση υπολογισμού της ιταλικής *pro rata* συντάξεως πρέπει να αποτελείται πάντοτε από την υποθετική σύνταξη, συμπληρωμένη μέχρι το κατώτατο όριο, ακόμα και όταν συντρέχει υπέρβαση των ορίων εισοδήματος που θέτει η ιταλική εθνική νομοθεσία για τη συμπλήρωση μέχρι του κατώτατου ορίου συντάξεως.

13. Η U. Koschitzki, το INPS και η Επιτροπή υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις και αντιπροσωπεύθηκαν κατά τη συνεδρίαση.

Εκτίμηση

14. Η U. Koschitzki εκτιμά ότι βάση υπολογισμού της ιταλικής *pro rata* συντάξεως θα έπρεπε να είναι η συμπληρωμένη υποθετική σύνταξη. Το INPS και η Επιτροπή υποστηρίζουν το αντίθετο, για διαφορετικούς όμως λόγους.

15. Κατά την άποψή μου, η απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα προκύπτει από τη γραμματική διατύπωση και τον σκοπό του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', και από τη συλλογιστική στην οποία βασίζεται η ερμηνεία της διατάξεως αυτής από το Δικαστήριο.

16. Το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', υποχρεώνει τον αρμόδιο φορέα να υπολογίσει «το θεωρητικό ποσό της παροχής *την οποία θα μπορούσε να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος*»⁶, εάν όλες οι περιοδοί ασφαλίσεως ή/και κατοικίας είχαν συμπληρωθεί στο εν λόγω κράτος μέλος. Τόσο στην υπόθεση *Stinco* όσο και στην παρούσα υπόθεση, το σημείο αναφοράς για τον υπολογισμό του υποθετικού ποσού της παροχής είναι η ιταλική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένων συνεπώς των εισοδηματικών ορίων που παρέχουν το δικαίωμα επί της παροχής. Στην υπόθεση *Stinco*, αν οι προσφεύγοντες είχαν διανύσει όλες τις περιόδους αυτές στην Ιταλία, θα εδικαιοούντο του εν λόγω συμπληρώματος δυνάμει του ιταλικού δικαίου. Στην παρούσα υπόθεση, αντιθέτως, είναι βέβαιον ότι εάν η U. Koschitzki είχε συμπληρώσει όλες τις περιόδους αυτές στην Ιταλία, δεν θα είχε δικαίωμα επί του συμπληρώματος, εφόσον κατά τον κρίσιμο χρόνο το οικογενειακό της εισόδημα υπερέβαινε το προβλεπόμενο στην ιταλική νομοθεσία ανώτατο όριο για την απονομή του δικαιώματος αυτού. Κατά τη γνώμη μου, το να συμπεριληφθεί το συμπλήρωμα στο θεωρητικό ποσό της παροχής θα ερχόταν σε αντίθεση με το γράμμα και τον σκοπό του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α'.

6 — Η υπογράμμιση δική μου.

17. Κατά την άποψή μου, η απάντηση στο ερώτημα που υποβλήθηκε στην παρούσα υπόθεση προκύπτει από τη συλλογιστική που εκτέθηκε στο προηγούμενο σημείο. Ωστόσο, θα πραγματευθώ ορισμένα επιχειρήματα που προέβλεπε η U. Koschitzki και ένα σημείο που επισήμανε το INPS.

Η ορθή ερμηνεία της αποφάσεως Stinco

18. Η εκπρόσωπος της U. Koschitzki αναφέρθηκε κατά τη συνεδρίαση στη σκέψη 9 της αποφάσεως επί της υποθέσεως Stinco, την οποία φαίνεται να ερμηνεύει υπό την έννοια ότι αν οι προσφεύγοντες στην υπόθεση εκείνη είχαν συμπληρώσει όλες τις περιόδους ασφαλίσεως στην Ιταλία, δεν θα είχαν δικαίωμα επί του συμπληρώματος. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η θέση της ταυτίζεται με τη δική τους και επομένως δεν θα υπήρχε λόγος να διαφοροποιηθεί η παρούσα υπόθεση από την υπόθεση Stinco.

19. Με τη σκέψη αυτή της αποφάσεως Stinco, το Δικαστήριο αναφέρθηκε στη διαπίστωση του εθνικού δικαστηρίου ότι οι συντάξεις που πράγματι ελάμβαναν οι προσφεύγοντες δεν συμπληρώνονταν προκειμένου να εξισωθούν με την προβλεπόμενη από τον νόμο κατώτατη σύνταξη, διότι η συνολική σύνταξη που ελάμβανε ο καθένας τους, αφού είχαν ληφθεί υπόψη οι συντάξεις που καταβάλλονταν στη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, υπερέβαινε το προβλεπόμενο από την ιταλική νομοθεσία όριο για την καταβολή του συμπληρώματος.

20. Όμως η διαπίστωση αυτή, όπως επισήμανε η Επιτροπή, δεν σημαίνει ότι οι προσφεύγοντες στην υπόθεση Stinco δεν θα εδικαιούντο το συμπλήρωμα αν είχαν συμπληρώσει όλες τις σχετικές περιόδους ασφαλίσεως στην Ιταλία. Το Δικαστήριο είχε ήδη με την προηγούμενη παράγραφο προβεί στη διαπίστωση ότι το ποσό των υποθετικών συντάξεων που θα ελάμβαναν οι προσφεύγοντες, αν είχαν εργαστεί στην Ιταλία καθ' όλη τη σταδιοδρομία τους, ήταν τέτοιο ώστε, αν πράγματι είχαν δικαίωμα επί εθνικής συντάξεως του ύψους αυτού, θα τους εχορηγείτο το προβλεπόμενο από την ιταλική νομοθεσία συμπλήρωμα προς εξίσωση με το κατώτατο όριο συντάξεως. Η παράγραφος 9 αφορούσε το διαφορετικό ζήτημα αν η σύνταξη που πράγματι ελάμβαναν οι προσφεύγοντες κατόπιν του συνυπολογισμού και του αναλογικού επιμερισμού που προβλέπονται στο άρθρο 46 παράγραφος 2 ήταν ύψους τέτοιου ώστε να δικαιούνται το συμπλήρωμα.

21. Ως εκ τούτου, δεν θεωρώ πειστική την ερμηνεία της αποφάσεως Stinco στην οποία προβαίνει η U. Koschitzki.

22. Η εκπρόσωπος της U. Koschitzki αναφέρθηκε επίσης κατά τη συνεδρίαση σε κάποια από τα σημεία των προτάσεων στην υπόθεση Stinco, τα οποία κατά την άποψή της υποστηρίζουν την ερμηνεία της⁷. Στις

7 — Ιδίως τα σημεία 19, 30, 32, 35, 46 και 51.

παραπομπές αυτές εκφράζεται η άποψη ότι «στον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού της συντάξεως πρέπει να συμπεριλαμβάνεται το συμπλήρωμα»⁸. Στα πλαίσια της υποθέσεως *Stinco*, ωστόσο, αυτό ήταν ορθό: όπως διευκρίνισα στην επόμενη πρόταση, αν οι προσφεύγοντες στην υπόθεση εκείνη «είχαν συμπληρώσει στην Ιταλία το σύνολο των εβδομάδων εργασίας τους, προκύπτει ότι θα μπορούσαν να απαιτήσουν ασήμαντες συντάξεις, που θα έπρεπε να συμπληρωθούν μέχρι το ύψος της ελαχίστης συντάξεως»⁹. Τούτο δεν συμβαίνει στην περίπτωση της *U. Koschitzki*.

«κάθε παροχή [...] περιλαμβανομένων και όλων των τμημάτων τους που βαρύνουν το Δημόσιο Ταμείο»¹⁰. Εφόσον αποτελεί στοιχείο της βασικής παροχής, το συμπλήρωμα δεν μπορεί να αποκλεισθεί από τον προσδιορισμό της θεωρητικής συντάξεως.

25. Το επιχείρημα αυτό δεν με πείθει. Ισοδυναμεί με τον ισχυρισμό ότι ο όρος «παροχή» περιλαμβάνει παροχές τις οποίες ο ενδιαφερόμενος δεν δικαιούται πράγματι, κάτι που δεν θα μπορούσε να είναι η πρόθεση του νομοθέτη.

Η ορθή ερμηνεία του κανονισμού 1408/71

23. Η *U. Koschitzki* προβάλλει επίσης κάποιες ενστάσεις που θεμελιώνονται σε άλλες διατάξεις του κανονισμού 1408/71.

Άρθρο 46α — μείωση των παροχών

Άρθρο 1, στοιχείο κ' — ορισμός της «παροχής»

26. Δεύτερον, η *U. Koschitzki* προβάλλει τον ισχυρισμό ότι η επίμαχη ιταλική διάταξη αποτελεί, στο μέτρο που θέτει ως προϋπόθεση για τη δημιουργία δικαιώματος συμπληρώσεως της συντάξεως να μην υπερβαίνει το οικογενειακό εισόδημα δεδομένο όριο, ρήτρα κατά της σωρεύσεως υπό την έννοια του άρθρου 46α του κανονισμού 1408/71. Το άρθρο αυτό είναι επομένως εφαρμοστέο σε συνδυασμό με το άρθρο 46γ.

24. Πρώτον, η *U. Koschitzki* θεωρεί ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη ο ορισμός του κανονισμού 1408/71 για την «παροχή», ήτοι

8 — Σημείο 46.

9 — Σημείο 46.

10 — Άρθρο 1, στοιχείο κ'.

27. Κατά γενικό κανόνα, ο κανονισμός 1408/71 επιτρέπει στα κράτη μέλη να προβλέπουν μείωση, αναστολή ή κατάργηση παροχών σε περιπτώσεις σωρεύσεως παροχών με άλλες παροχές κοινωνικής ασφάλισης ή άλλα εισοδήματα πάσης φύσεως, ακόμα και όταν πρόκειται περί παροχών που αποκτήθηκαν δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους ή περί εισοδημάτων που αποκτήθηκαν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους¹¹. Τέτοιες διατάξεις είναι γενικώς γνωστές ως ρήτρες περί απαγορεύσεως της σωρεύσεως παροχών, ή ρήτρες κατά της σωρεύσεως. Τα άρθρα 46α έως 46γ, ωστόσο, προβλέπουν εξαιρέσεις από την αρχή αυτή ως προς εθνική νομοθεσία που αφορά τη σώρευση, μεταξύ άλλων, συντάξεων γήρατος.

28. Αποτελεί πάγια νομολογία ότι ένας εθνικός κανόνας πρέπει να θεωρείται ως διάταξη μείωσης της παροχής για τους σκοπούς του κανονισμού 1408/71 αν ο υπολογισμός τον οποίο επιβάλλει έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσού της συντάξεως που μπορεί να αξιώσει ο ενδιαφερόμενος, διότι λαμβάνει παροχή από άλλο κράτος μέλος¹². Ο επίμαχος εθνικός κανόνας στην παρούσα υπόθεση, ωστόσο, προφανώς δεν συνιστά διάταξη μείωσης παροχής. Απλώς δεν απονέμει δικαίωμα για παροχή που εξαρτάται από το εισόδημα όταν το εισόδημα του αιτούντος υπερβαίνει συγκεκριμένο όριο.

29. Και αν το εθνικό μέτρο μπορούσε, με κάποια δόση φαντασίας, να θεωρηθεί ότι μειώνει την καταβλητέα σύνταξη (διότι προβλέπει την καταβολή της μη αυξημένης και όχι της συμπληρωμένης συντάξεως στην περίπτωση της U. Koschitzki), η μείωση αυτή δεν προκύπτει διότι η U. Koschitzki λαμβάνει παροχή από άλλο κράτος μέλος, αλλά διότι το διαθέσιμο οικογενειακό εισόδημά της υπερβαίνει συγκεκριμένο όριο.

30. Η διατύπωση του άρθρου 46α επιβεβαιώνει ότι οι διατάξεις κατά της σωρεύσεως τις οποίες αφορά δεν συμπεριλαμβάνουν τις διατάξεις που διέπουν τη σώρευση συντάξεως και άλλου εισοδήματος, όταν αμφότερα προκύπτουν στο ίδιο κράτος μέλος. Το άρθρο 46α τιτλοφορείται «Γενικές διατάξεις σχετικές με τις ρήτρες μείωσης, αναστολής ή καταργήσεως, που εφαρμόζονται στις παροχές αναπηρίας, γήρατος ή επιζώντων, δυνάμει των νομοθεσιών των κρατών μελών». Οι πρώτες δύο παράγραφοί του περιέχουν συγκεκριμένους ορισμούς. Η ουσία των γενικών διατάξεων κατά της σωρεύσεως βρίσκεται στην τρίτη παράγραφο. Το άρθρο 46α, παράγραφος 3, στοιχεία α' και δ' ρυθμίζουν τη σώρευση παροχών με άλλα εισοδήματα, προκύπτει δε σαφώς και από τις δύο διατάξεις ότι οι κανόνες είναι εφαρμοστέοι μόνον όπου τα σχετικά «άλλα εισοδήματα» «αποκτώνται σε άλλο κράτος μέλος» (άρθρο 46α, παράγραφος 3, στοιχείο α') ή «έχουν αποκτηθεί στο έδαφος άλλων κρατών μελών» (άρθρο 46α, παράγραφος 3, στοιχείο δ').

31. Επομένως, θεωρώ ότι σαφώς προκύπτει ότι η επίμαχη εθνική διάταξη στην παρούσα υπόθεση δεν αποτελεί διάταξη κατά της σωρεύσεως υπό την έννοια του άρθρου 46α.

11 — Άρθρο 12, παράγραφος 2.

12 — Βλ. απόφαση της 7ης Μαρτίου 2002, C-107/00, Inalaca, Συλλογή 2002, σ. I-2403, σκέψη 16 και τις εκεί αναφερόμενες αποφάσεις.

Άρθρο 46, παράγραφος 3 — σύγκριση μεταξύ αυτόνομων συντάξεων και συντάξεων *pro rata*

που οφείλεται στο συγκεκριμένο κράτος μέλος.»

32. Εν συνεχεία, η U. Koschitzki ισχυρίζεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 3, το πρώτο στάδιο του υπολογισμού του συνταξιοδοτικού της δικαιώματος βάσει του άρθρου 46, παράγραφος 2, πρέπει να διεξαχθεί χωρίς να ληφθούν υπόψη οι εθνικές διατάξεις περί μειώσεων. Διατάξεις περί μειώσεων είναι εφαρμοστέες μόνον κατά το δεύτερο στάδιο του υπολογισμού, στο οποίο πραγματοποιείται σύγκριση μεταξύ του καταβλητέου ποσού βάσει μόνο της εθνικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων της κατά της σωρεύσεως, και του ποσού που οφείλεται βάσει του κοινοτικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων του κατά της σωρεύσεως. Προς υποστήριξη του επιχειρήματός της η U. Koschitzki αναφέρθηκε κατά τη συνεδρίαση στην απόφαση Di Crescenzo και Casagrande¹³, παραπέμποντας ιδίως στη σκέψη 27 της αποφάσεως, όπου το Δικαστήριο είπε ότι:

«Πρέπει να σημειωθεί τέλος ότι, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, ο αρμόδιος φορέας οφείλει, κατά τον υπολογισμό[ό] του θεωρητικού ποσού, να μη λάβει υπόψη καμιά εθνική διάταξη περί μειώσεως. Επομένως, σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, το θεωρητικό ποσό της συντάξεως ισούται με το ποσό της πλήρους συντάξεως

33. Δεν θεωρώ ότι το άρθρο 46, παράγραφος 3, είναι εφαρμοστέο στην περίπτωση της U. Koschitzki. Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο της διατάξεως αυτής, ο ενδιαφερόμενος δικαιούται, από τον αρμόδιο φορέα κάθε κράτους μέλους, το υψηλότερο ποσό που υπολογίζεται σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2, με την επιφύλαξη, ενδεχομένως, της εφαρμογής των διατάξεων περί μειώσεως, αναστολής ή καταργήσεως που προβλέπει η νομοθεσία δυνάμει της οποίας οφείλεται η παροχή αυτή. Στη δεύτερη παράγραφο ορίζεται ότι, στην περίπτωση αυτή, η πραγματοποιητέα σύγκριση αφορά τα ποσά που καθορίζονται μετά την εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων.

34. Σκοπός του άρθρου 46, παράγραφος 3, είναι η επιβολή ανωτάτου ορίου στο ύψος των αθροισμένων συντάξεων που πρέπει να καταβληθούν σε διακινούμενο εργαζόμενο, ο οποίος δικαιούται τόσο την αποκαλούμενη «αυτόνομη σύνταξη» δυνάμει του άρθρου 46, παράγραφος 1, το δικαίωμα επί της οποίας αποκτάται χωρίς να είναι αναγκαία η προσφυγή σε περιόδους που συμπληρώθηκαν σε άλλα κράτη μέλη, όσο και την «*pro rata*» σύνταξη που υπολογίζεται κατόπιν συνυπολογισμού και αναλογικού επιμερισμού σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2. Το όριο αυτό είναι το ανώτατο θεωρητικό ποσό, ήτοι το ποσό επί του οποίου ο ενδιαφερόμενος θα είχε δικαίωμα αν είχε διανύσει όλες τις ασφαλιστικές του περιόδους

13 — Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-90/91 και C-91/91 (Συλλογή 1992, σ. I-3851).

δους στο κράτος μέλος με την ευνοϊκότερη νομοθεσία από εκείνα στα οποία έχει ασφαλιστεί¹⁴. Προκειμένου να καθοριστεί το υψηλότερο ποσό, πρέπει να γίνει σύγκριση των δύο¹⁵ συντάξεων. Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 46, παράγραφος 3, προβλέπει ότι η σύγκριση πρέπει να γίνει μετά την εφαρμογή εθνικών κανόνων περί μειώσεως, αναστολής ή καταργήσεως.

35. Στην παρούσα υπόθεση, πάντως, δεν προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι η U. Koschitzki δικαιούται αυτόνομη σύνταξη· κατά συνέπεια, δεν βλέπω πώς μπορεί να είναι εφαρμοστέο το άρθρο 46, παράγραφος 1, και συνακολούθως το άρθρο 46, παράγραφος 3. Εν πάση περιπτώσει, έχω εξηγήσει ανωτέρω για ποιον λόγο θεωρώ ότι ο επίμαχος εθνικός κανόνας στην παρούσα υπόθεση προφανώς δεν αποτελεί διάταξη περί μειώσεως παροχής υπό την έννοια του κανονισμού 1408/71.

36. Κατά την άποψή μου, ούτε η διαπίστωση του Δικαστηρίου στην απόφαση Di Crescenzo και Casagrande στηρίζει τους ισχυρισμούς της U. Koschitzki. Η υπόθεση εκείνη αφορούσε κατάσταση η οποία ενέπιπτε σαφώς στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 46, παράγραφος 3, διότι υψίστατο δικαίωμα τόσο επί αυτόνομης συντάξεως όσο και επί συντάξεως pro rata. Περαιτέρω ο υπό αμφισβήτηση κανόνας αποτελούσε γνήσιο

κανόνα κατά της σωρεύσεως υπό την έννοια του κανονισμού 1408/71: η βελγική νομοθεσία προέβλεπε ότι οι συντάξεις των εργατών ορυχείων έπρεπε να αυξάνονται σε συνάρτηση με έναν αριθμό πλασματικών ετών, αλλά μειώνει τον αριθμό των πλασματικών αυτών ετών στις περιπτώσεις που ο αιτών ήταν δικαιούχος συντάξεως και από άλλο κράτος μέλος. Τέτοιου είδους νομοθεσία έχει σαφώς ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσού της συντάξεως που μπορεί να αξιώσει ο ενδιαφερόμενος, λόγω του ότι λαμβάνει παροχή από άλλο κράτος μέλος, και συνεπώς εμπίπτει στον ορισμό της διατάξεως περί μειώσεως παροχής υπό την έννοια του κανονισμού 1408/71.

Άρθρο 46γ, παράγραφος 2 — αναλογικός επιμερισμός «άλλων εισοδημάτων»

37. Τέλος, η U. Koschitzki αναφέρεται στο άρθρο 46γ, παράγραφος 2. Επισημαίνει ότι, δυνάμει της ιταλικής νομοθεσίας, το εισόδημά της και αυτό του συζύγου της ασκούν επιρροή στην απόφαση περί συμπληρώσεως της συντάξεώς της και ισχυρίζεται ότι το αποτέλεσμα του άρθρου 46γ, παράγραφος 2, είναι ότι εισόδημα που επηρεάζει το ύψος του συμπληρώματος πρέπει να ληφθεί υπόψη όχι ολικά, αλλά μόνον pro rata, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2.

38. Το άρθρο 46γ, παράγραφος 2, προβλέπει ότι, οσάκις μια παροχή υπολογίζεται σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, «η παροχή ή οι παροχές διαφορετικής φύσεως

14 — Για μια χρήσιμη πραγμάτευση της λειτουργίας του άρθρου 46, βλ. την αιτιολογική έκθεση της προτάσεως για κανονισμό του Συμβουλίου που τροποποιεί τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1408/71 και τον κανονισμό (ΕΟΚ) 574/72 [COM(89) 370 τελικό].

15 — Είναι δυνατό βεβαίως να υπάρχουν περισσότερες από δύο συντάξεις χρησιμοποιεί το παράδειγμα των δύο συντάξεων για λόγους (σχετικής) αιτιότητας.

των άλλων κρατών μελών, καθώς και όλα τα άλλα εισοδήματα και στοιχεία, που προβλέπονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους για την εφαρμογή αυτών των ρητρών μείωσης, αναστολής ή κατάργησης, λαμβάνονται υπόψη σε συνάρτηση με τη σχέση μεταξύ περιόδων ασφάλισης ή/και κατοικίας, που αναφέρονται στο άρθρο 46 παράγραφος 2 στοιχείο β' και έχουν ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό της εν λόγω παροχής».

39. Από τη διατύπωση της διατάξεως αυτής καθίσταται σαφές ότι, όπως και το άρθρο 46α, αφορά εθνικούς κανόνες μείωσης, αναστολής ή καταργήσεως παροχών. Έχω διευκρινίσει το νόημα των εθνικών διατάξεων περί μείωσης υπό την έννοια του κανονισμού 1408/71. Για τον προαναφερθέντα λόγο, δεν θεωρώ ότι ιταλική νομοθεσία η οποία δεν χορηγεί συμπλήρωμα σε αιτούντα του οποίου το οικογενειακό εισόδημα υπερβαίνει συγκεκριμένο όριο αποτελεί τέτοιου είδους διάταξη.

40. Επιπλέον, κατά την άποψή μου το άρθρο 46γ δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να είναι εφαρμοστέο στην παρούσα υπόθεση, διότι, όπως το άρθρο 46α, αφορά τη σώρευση παροχών με άλλο εισόδημα που αποκτάται σε άλλο κράτος μέλος. Αυτό προκύπτει από το σύστημα των άρθρων 46α έως 46γ. Το άρθρο 46α περιέχει γενικές διατάξεις που αφορούν τη σώρευση παροχών όπως εκτέθηκε ανωτέρω¹⁶, το άρθρο αυτό δεν καλύπτει τη σώρευση συντάξεων και εισοδήματος που αποκτώνται στο ίδιο

κράτος μέλος. Θα αποτελούσε έκπληξη αν το πεδίο εφαρμογής των άρθρων 46β και 46γ, τα οποία περιέχουν συγκεκριμένες διατάξεις περί σωρεύσεως, ήταν διαφορετικό. Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται περαιτέρω στην περίπτωση του άρθρου 46γ, το οποίο τιτλοφορείται: «Ειδικές διατάξεις που εφαρμόζονται σε περίπτωση σωρεύσεως μιας ή περισσότερων παροχών, οι οποίες αναφέρονται στο άρθρο 46α παράγραφος 1, με μία ή περισσότερες παροχές διαφορετικής φύσεως ή με άλλα εισοδήματα, όταν η περίπτωση αυτή αφορά περισσότερα του ενός κράτη μέλη».

41. Η U. Koschitzki αναφέρεται στην απόφαση Stefanutti¹⁷ προς στήριξη του σχετικού με το άρθρο 46γ επιχειρήματός της, κατά τα φαινόμενα διότι η διάταξη αυτή εισήχθη στον κανονισμό 1408/71 με τον κανονισμό 1248/92¹⁸ προκειμένου να αντικαταστήσει το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β' του κανονισμού 574/72¹⁹, το οποίο ήταν επίδικο στην υπόθεση Stefanutti. Κατά τη συνεδρίαση, η εκπρόσωπος της U. Koschitzki προσέθεσε ότι από την απόφαση αυτή προκύπτει ότι επί εισοδήματος που επηρεάζει την καταβλητέα παροχή πρέπει να εφαρμόζεται ο ίδιος συντελεστής μείωσης που χρησιμοποιείται για τον αναλογικό επιμερισμό.

42. Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως Stefanutti, τη σώρευση παροχών ρύθμιζε ο κανονισμός 1408/71 μόνο με τον προβλεπόμενο στο άρθρο 12 γενικό κανόνα: το άρθρο 7 του

17 — Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1987, 197/85, Stefanutti (Συλλογή 1987, σ. 3855).

18 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992, για την τροποποίηση του κανονισμού 1408/71 και του κανονισμού 574/72 (ΕΕ 1992, L 136, σ. 7).

19 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 138).

κανονισμού 574/72 περιείχε γενικούς κανόνες για την εφαρμογή του άρθρου αυτού. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, ήταν εφαρμοστέο όταν πρόσωπο δικαιούμενο παροχής δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους είχε επίσης δικαίωμα επί παροχών δυνάμει της νομοθεσίας ενός ή περισσότερων από τα άλλα κράτη μέλη. Εφόσον αυτό δεν συμβαίνει στην παρούσα υπόθεση, όπου η παροχή (επί της οποίας η U. Koschitzki εν πάση περιπτώσει δεν είχε δικαίωμα) δεν προβλέπεται από τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους πλην της Ιταλίας, δεν βλέπω πώς η ερμηνεία της διατάξεως αυτής στην υπόθεση Stefanutti μπορεί να ενδιαφέρει εν προκειμένω.

Το άρθρο 50 και το παράρτημα Ια — ανεξάρτητο δικαίωμα επί του συμπληρώματος και αδυναμία εξαγωγής αυτού

43. Το INPS επισημαίνει ότι το συμπλήρωμα, ως αναφερόμενη στο παράρτημα Ια του κανονισμού 1408/71 ειδική παροχή χωρίς συνεισφορά, δεν μπορεί να εξαχθεί σε άλλα κράτη μέλη σύμφωνα με το άρθρο 10α του κανονισμού αυτού, το οποίο προβλέπει ότι τέτοιες παροχές χορηγούνται αποκλειστικά στο κράτος μέλος όπου κατοικεί ο δικαιούχος. Υποστηρίζει ότι αν, συνειπώς, το συμπλήρωμα αντιμετωπιζόταν ως μέρος του θεωρητικού ποσού υπό την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', η προϋπόθεση αυτή θα κατεστρατηγείτο αν ο δικαιούχος κατοικούσε σε άλλο κράτος μέλος. Όσον αφορά τους κατοίκους Ιταλίας, η ερμηνεία που προτείνει η U. Koschitzki θα σήμαινε διπλή καταβολή του συμπληρώματος: πρώτον, με την ιταλική σύνταξη *pro rata* η οποία βασίζεται σε ήδη συμπληρω-

μένη υποθετική σύνταξη και, δεύτερον, σύμφωνα με το άρθρο 50 του κανονισμού 1408/71, το οποίο προβλέπει τη χορήγηση συμπληρώματος όταν το συνολικό ποσό που καταβάλλεται μετά τον συνυπολογισμό και τον αναλογικό επιμερισμό είναι χαμηλότερο από το κατώτατο όριο που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο κατοικεί ο δικαιούχος.

44. Βάσει της ανάλυσεως αυτής το INPS καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στην παρούσα περίπτωση η ορθή μέθοδος υπολογισμού είναι (i) να καθοριστεί η υποθετική σύνταξη που θα ήταν καταβλητέα αν όλες οι εισφορές είχαν καταβληθεί δυνάμει του ιταλικού δικαίου (ii) να επιμεριστεί η υποθετική σύνταξη βάσει της αναλογίας μεταξύ των περιόδων εισφορών στην Ιταλία και των συνολικών περιόδων εισφορών στο εξωτερικό (iii) να καθοριστεί η ιταλική σύνταξη *pro rata*, η οποία, εφόσον πληρούνται όλες οι προβλεπόμενες από την ιταλική και κοινοτική νομοθεσία προϋποθέσεις, πρέπει να συμπληρωθεί μέχρι το κατώτατο όριο που θέτει η ιταλική νομοθεσία.

45. Όπως έχω επισημάνει, συμφωνώ με την πρόταση αυτή για την ορθή μέθοδο υπολογισμού στην παρούσα υπόθεση, με την προσθήκη ότι η αξίωση της προσφεύγουσας επί του συμπληρώματος πρέπει, ως ζήτημα κοινοτικού δικαίου, να καθοριστεί με βάση τη συνολική σύνταξη που πρέπει να καταβληθεί κατόπιν του συνυπολογισμού και του αναλογικού επιμερισμού²⁰. Ωστόσο, στον

20 — Βλ. άρθρο 50, το οποίο παρατίθεται περιληπτικά στο σημείο 43 ανωτέρω.

βαθμό που οι ισχυρισμοί του INPS προορίζονται να έχουν γενικότερη εφαρμογή και, ως εκ τούτου, να θέσουν υπό αμφισβήτηση το συμπέρασμα της αποφάσεως *Stinco*, θα παρέπεμπα στις σκέψεις 17 και 20 της αποφάσεως αυτής, η οποία αντικρούει αυτό το επιχείρημα.

46. Για τους ανωτέρω εκτεθέντες λόγους, θεωρώ ότι σε υποθέσεις όπως η παρούσα το θεωρητικό ποσό της παροχής υπό την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', δεν θα πρέπει να περιλαμβάνει το συμπλήρωμα της συντάξεως.

Συμπέρασμα

47. Θεωρώ επομένως ότι στο υποβληθέν από το Tribunale di Bolzano ερώτημα πρέπει να δοθεί η εξής απάντηση:

«Κατά τον καθορισμό, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, του θεωρητικού ποσού της συντάξεως επί της οποίας βασίζεται ο υπολογισμός της συντάξεως *pro rata*, ο αρμόδιος φορέας οφείλει να λάβει υπόψη συμπλήρωμα προορισμένο να εξισώσει τη σύνταξη με το κατώτατο προβλεπόμενο από τον νόμο όριο μόνον εφόσον ο ενδιαφερόμενος θα εδικαιούτο πράγματι, αν είχε διανύσει στο οικείο κράτος μέλος όλες τις συμπληρωθείσες εντός της Ευρωπαϊκής Ενώσεως περιόδους ασφαλίσεως ή/και κατοικίας, το συμπλήρωμα σύμφωνα με την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία.»